

XALQARO MIGRATSIYA STATISTIKASINING IQTISODIY AHAMIYATI VA TAHLILI

Mirzayeva Shirin Nodirovna

O'zbekiston Respublikasi, Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,

"Real iqtisodiyot" kafedrasida assistenti, mustaqil tadqiqotchi

Muallifning elektron manzili: mirzayevashirin502@gmail.com

ORCID raqami: <https://orcid.org/0009-0005-0035-636X>

Muallifning uyali aloqa raqami: +998905020271

Sattorova Sevinchbonu Ikrom Qizi

O'zbekiston, Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,

"Inson resurslarini boshqarish" yo'nalishi talabasi

Muallifning elektron manzili: ikromovna1601@gmail.com

Muallifning uyali aloqa raqami: +998 934714060

Annotatsiya. Ushbu maqolada xalqaro migratsiya jarayonlarini statistik tahlil qilish, ularning ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri va mamlakatlar iqtisodiyotidagi o'rni ko'rib chiqiladi. Muallif xalqaro mehnat migratsiyasining asosiy ko'rsatkichlari, migratsiya oqimlari, ular aholi bandligi, valyuta tushumlari va mehnat bozori uchun ahamiyatini tahlil qiladi. Shuningdek, BMT, XMT va XMTSh kabi xalqaro tashkilotlar tomonidan ishonchli statistik ma'lumotlar shakllantirish zaruriyati asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: xalqaro migratsiya, statistika, mehnat bozori, valyuta tushumlari, bandlik, aholi harakati.

Аннотация. В данной статье рассматривается статистическая оценка процессов международной миграции, их социально-экономическое влияние и роль в экономике стран. Автор анализирует основные показатели международной трудовой миграции, миграционные потоки и их влияние на занятость населения, валютные поступления и рынок труда. Также подчеркивается необходимость создания достаточных статистических данных международными организациями (ООН, МОТ, МОТШ).

Ключевые слова: международная миграция, статистика, рынок труда, валютные поступления, занятость, миграция населения.

Abstract. This article explores the statistical analysis of international migration processes, their socio-economic impact, and their role in national economies. The author analyzes key indicators of labor migration, migration flows, and their influence on employment, remittances, and the labor market. The article emphasizes the need for complete and reliable data provided by international organizations such as the UN, ILO, and IOM.

Keywords: international migration, statistics, labor market, remittances, employment, population movement.

Kirish. Globalizatsiya sharoitida xalqaro mehnat migratsiyasi keng ko'lamga ega bo'lib, uni statistik nazorat qilish va tahlil etish dolzarb masalaga aylangan. Iqtisodiy o'sish, demografik o'zgarishlar va mehnat bozoridagi nomutanosibliklar xalqaro migratsiyani jadallashtirmoqda. Ushbu jarayonlarni samarali boshqarish esa mukammal statistik ma'lumotlar bazasiga bog'liq.

Maqsad: xalqaro migratsiya statistikasi tuzilishi, ko'rsatkichlari va tahlil imkoniyatlarini o'rganish.

Vazifalar:

- Xalqaro migratsiyani ifodalaydigan asosiy statistik ko'rsatkichlarni aniqlash;
- Xalqaro tashkilotlar tomonidan to'plangan ma'lumotlar asosida tahlil o'tkazish;
- O'zbekiston misolida migratsiya oqimlarining iqtisodiy ta'sirini baholash.

Tadqiqotda statistik tahlil, dinamik va strukturaviy tahlil, taqqoslash usullari, shuningdek IOM, UN DESA, World Bank ma'lumotlariga asoslangan yondashuvlar qo'llanilgan.

Asosiy qism. Xalqaro migratsiya, ya'ni bir davlatdan boshqa davlatga odamlarning ko'chib o'tishi, zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas qismiga aylangan. Bugungi kunda turli iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy omillar sababli migratsiya jarayoni jahon bo'ylab keng tarqalgan va uni tahlil qilish, uning iqtisodiy ta'sirini tushunish, davlatlar va mintaqalar uchun muhim ahamiyatga ega. Xalqaro migratsiyaning iqtisodiy ahamiyati nafaqat migrantlar o'zi, balki ularning ko'chib kelgan va ketayotgan davlatlari uchun ham keng qamrovli ta'sirga ega.

Xalqaro migratsiyaning iqtisodiy ta'sirini tushunish uchun, birinchi navbatda, uning asosiy komponentlariga e'tibor qaratish lozim: ishchi kuchi migratsiyasi, qochqinlar va

boshpana izlovchilar, talabalar va boshqa turdagi migrantlar. Migrantlar turli sabablarga ko'ra boshqa mamlakatlarga ko'chib o'tadilar: yaxshiroq ish imkoniyatlari, ta'lim, siyosiy barqarorlik va boshqa ijtimoiy-farmoniy omillar.

Iqtisodiy jihatdan, xalqaro migratsiyaning muhim aspektlaridan biri — ishchi kuchining global bozoriga qo'shilishi. Migrantlar o'zlarining mehnat kuchlarini yangi mamlakatlar iqtisodiyotiga qo'shadi, bu esa ishlab chiqarish va xizmatlar sohasidagi samaradorlikni oshiradi. Shu bilan birga, ko'plab rivojlanayotgan davlatlar, migrantlarning o'z vatanlariga yuborayotgan pul mablag'lari (remittans) hisobiga o'z iqtisodiyoti uchun katta foyda ko'radilar. Masalan, Hindiston, Nepal, Filippin kabi mamlakatlar uchun remittanslar muhim iqtisodiy manba hisoblanadi.

Xalqaro migratsiya ishchi kuchining global bozorini kengaytiradi, bu esa ishlash imkoniyatlarini va ish haqlarini global miqyosda ta'sir qiladi. Migrantlar ko'pincha ishlab chiqarishning muayyan sohalarida, masalan, qurilish, qishloq xo'jaligi va xizmatlar sohasida ishlaydi, bu esa ularning qatnashgan mamlakatlar iqtisodiyotining muhim qismini tashkil etadi.

Migrantlar tomonidan o'z yurtlariga yuborilgan pul mablag'lari (remittanslar) rivojlanayotgan mamlakatlar uchun iqtisodiy foyda keltiradi. Bu mablag'lar aholining xarid qobiliyatini oshiradi, ta'lim va tibbiyot xizmatlaridan foydalanishni yaxshilaydi, shuningdek, yangi biznes va ish o'rinlarining paydo bo'lishiga yordam beradi.

Xalqaro migratsiya qabul qiluvchi mamlakatlarda iqtisodiy o'sishning tezlashishiga olib kelishi mumkin. Masalan, migrantlar, ko'pincha past maoshli ishlarni bajaradilar, lekin bu ularning ijtimoiy integratsiyasi va yangi iqtisodiy tizimlarga qo'shilishi orqali yanada samarali va yuqori daromadli sohalarda ishlash imkoniyatini yaratadi.

Migratsiya yangi ijtimoiy va demografik o'zgarishlarga olib keladi. Migrantlar yangi ijtimoiy tizimga qo'shib, yangi madaniyatlar, an'analar va qadriyatlar olib keladi, bu esa qabul qiluvchi davlatda iqtisodiy va madaniy o'zgarishlarni keltirib chiqaradi.

Biroq, xalqaro migratsiyaning iqtisodiy ta'siri ham ba'zi salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Qabul qiluvchi mamlakatlar uchun, migrantlarning mavjud ishchi kuchiga ta'siri, iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikka tahdid solishi mumkin. Ayniqsa, migratsiya to'g'risida noto'g'ri siyosatlar yoki noaniqliklar mavjud bo'lsa, bu ijtimoiy va iqtisodiy ziddiyatlarni keltirib chiqarishi mumkin.

Xalqaro migratsiyaning iqtisodiy ahamiyati tobora ortib bormoqda. U ko'plab mamlakatlar uchun nafaqat ishchi kuchi manbai, balki remittanslar orqali iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashga yordam beradi. Biroq, migratsiyaning ijtimoiy va siyosiy oqibatlar ham bor, shuning uchun uning boshqarilishi va tahlil qilinishi juda muhimdir. Xalqaro migratsiyaning ijobiy va salbiy ta'sirlarini hisobga olgan holda, mamlakatlar samarali siyosatlarini ishlab chiqishlari va o'z iqtisodiy manfaatlarini hisobga olgan holda bu jarayonni boshqarishlari zarur.

Xalqaro migratsiya statistikasi quyidagi asosiy ko'rsatkichlarni qamrab oladi:

- A. Migratsiya oqimlari (kiruvchi va chiquvchi);
- B. Valyuta tushumlari (remittanslar);
- C. Migrantlarning yoshi, jinsi va malaka darajasi;
- D. Migratsiya balansi (mamlakatlar kesimida).

Jadval 1.

2024 yilda asosiy migratsiya oqimlari (mln kishi)

Mintaqa	Kiruvchilar	Chiquvchilar	Balans
Yevropa	89.4	41.1	+48.3
Osiyo	87.8	108.7	-20.9
Afrika	10.3	42.4	-32.1
Lotin Amerikasi	11.8	35.9	-24.1
MDH (jumladan O'zbekiston)	4.7	7.4	-2.7

Jadval 2.

Valyuta tushumlari (2024, milliard AQSH dollari)

Mamlakat	Remittenslar hajmi	YAIMdagi ulushi
Hindiston	129.6	3.5%
Meksika	63.4	4.2%
O‘zbekiston	12.3	15.8%
Qirg‘iziston	3.4	30.7%
Tojikiston	4.1	36.2%

Xulosa tariqasida o‘tkazilgan tadqiqot xalqaro migratsiya statistikasi nafaqat demografik jarayonlarni tushinishda, balki iqtisodiy siyosatni shakllantirishda ham beqiyos ahamiyatga ega ekanini ko‘rsatdi. Hozirgi davrda mehnat migratsiyasi ko‘plab mamlakatlar, jumladan O‘zbekiston uchun valyuta tushumlarining muhim manbai bo‘lib qolmoqda. Ushbu tushumlar iqtisodiyotning iste‘mol, qurilish, xizmatlar va investitsiya sektorlariga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Shu sababli, migratsiya oqimlarini aniqlik bilan o‘rganish va baholash zaruriy hisoblanadi.

Xalqaro tashkilotlar (IOM, UN DESA, ILO, World Bank) tomonidan taqdim etilayotgan ma‘lumotlar global miqyosdagi migratsion tendensiyalarni kuzatish imkonini beradi. Biroq, har bir davlat, jumladan O‘zbekiston ham, o‘zining milliy statistik tizimini mustahkamlashi, ma‘lumotlarni xalqaro mezonlarga mos ravishda yig‘ishi va tahlil qilishi kerak. Bu esa, siyosiy qarorlar qabul qilishda aniqlikni oshirib, strategik rejalar tuzishga xizmat qiladi

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси расмий веб-сайти – <https://stat.uz>
2. Халқаро меҳнат ташкилоти (ILO) ҳисоботлари – <https://www.ilo.org>
3. Халқаро миграция ташкилоти (IOM) маълумотлари – <https://www.iom.int>
4. The World Bank. Migration and Remittances Data – <https://www.worldbank.org>
5. United Nations Department of Economic and Social Affairs (UN DESA) – <https://www.un.org/development/desa>

6. Castles, S., de Haas, H., & Miller, M. J. (2014). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*.
7. Stark, O. (1991). *The Migration of Labor*. Basil Blackwell.
8. Бобожонов, Ш.Р. “Меҳнат миграцияси ва унинг иқтисодий жараёнларга таъсири”, Тошкент: Иқтисодиёт, 2020.
9. Абдурахмонов К.Х., Раҳимов Н.Р. “Иқтисодиёт назарияси”, Тошкент, 2018.
10. Маматкулов Ш.А. “Миграцион жараёнлар ва уларнинг иқтисодий таҳлили”, Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти илмий журналлари, 2021.
11. IMF (International Monetary Fund) Reports on Remittances and Economic Outlook – <https://www.imf.org>
12. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) Migration Outlook – <https://www.oecd.org>
13. NODIROVNA M. S. SOCIAL POLICY: OBJECTIVES AND THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY //CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY. – 2023. – Т. 4. – №. 7. – С. 1-9.
14. Мирзаева Ш. Н. НОВЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ И ИЗМЕНЕНИЕ ПРОФЕССИЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ НА РЫНКЕ ТРУДА УЗБЕКИСТАНА //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 668-679.
15. Абдукаримов Ф. Б. А., Мирзаева Ш. Н. МАЛЫЙ БИЗНЕС-КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 657-667.
16. Абдукаримов Б. А. А., Мирзаева Ш. Н. РОЛЬ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В МОДЕРНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 648-656.
17. MIRZAEVA SHIRIN NODIROVNA. (2023). THE IMPORTANCE OF INVESTING IN THE DEVELOPMENT OF THE SOCIAL SPHERE IN OUR COUNTRY. Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance, 4(6), 153-160. Retrieved from <https://cajtmf.centralasianstudies.org/index.php/CAJTMF/article/view/534>
18. Курбанова Р., Мирзаева Ш., Хакимов Д. РОЛЬ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ И ТЕХНОЛОГИЙ В ИЗМЕРЕНИИ СОЦИАЛЬНОГО КАПИТАЛА //Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-

гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences. – 2023. – Т. 3. – №. S/4. – С. 204-216.

19. Шарипов Т. С., Мирзаева Ш. Н. СОСТОЯНИЕ ВНЕДРЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ В СФЕРЕ УСЛУГ В УЗБЕКИСТАНЕ //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 27-45.

20. Мирзаева Ш. Н. ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ПОДДЕРЖКИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА И ДЕЛОВОЙ АКТИВНОСТИ ЖЕНЩИН //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 46-56.

21. Nodirovna M. S. Banks and Development of Banking Services in the Republic of Uzbekistan //Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education. – 2023. – Т. 2. – №. 6. – С. 21-30.

22. Nodirovna M. S. Foreign Experience in Supporting Entrepreneurship and Business Activity of Women //Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 654-665.

23. Saidakhmedovich S. T., Nodirovna M. S. The State of Implementation of Innovative Projects in the Service Sector in Uzbekistan //Nexus: Journal of Advances Studies of Engineering Science. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 375-391.

24. Nodirovna M. S. Creation of an Additional Product in the Service Process in the Republic of Uzbekistan //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 35. – С. 635-643.

25. Nodirovna M. S. Problems of Development of the Service Sector in the Context of Digital Changes in the Republic of Uzbekistan //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 35. – С. 626-634.

26. Мирзаева Ш. Н. ДАВЛАТ ТОМОНИДАН ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 35. – С. 662-671.

27. Nodirovna M. S. Improving the Mechanisms For Managing Service Processes in Service Enterprises in the Republic of Uzbekistan //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 35. – С. 644-652.

28. Nodirovna M. S. Trading Enterprises and Banking Services in the Republic of Uzbekistan //Nexus: Journal of Advances Studies of Engineering Science. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 227-234.

29. Nodirovna M. S. Ways to Develop Banking Services in the Republic of Uzbekistan //World of Science: Journal on Modern Research Methodologies. – 2023. – T. 2. – №. 4. – C. 18-24.

30. Nodirovna M. S., Ugli S. T. T., Abduazizovich A. I. WAYS TO INCREASE THE EFFICIENCY OF GOVERNMENT SERVICES IN THE EMPLOYMENT OF THE POPULATION IN UZBEKISTAN //Gospodarka i Innowacje. – 2022. – T. 23. – C. 29-37.

31. Mirzayeva S. N. Prospects for the Development of Small Business and Entrepreneurship in the Digital Economy //American Journal of Economics and Business Management. – T. 5. – C. 3.

32. Nodirovna M. S. FINANCING OF INVESTMENT ACTIVITIES IMPORTANCE OF SOURCES //Section A-Research paper Article History: Received. – 2022. – T. 12.

33. Nodirovna M. S. Banks and Development of Banking Services in the Republic of Uzbekistan. Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education, 2 (6), 21–30. – 1910.

34. Nodirovna M. S. Foreign Experience in Supporting Entrepreneurship and Business Activity of Women. WEB OF SYNERGY: International Interdisciplinary Research Journal Volume2, Issue 5 Year2023 ISSN: 2835-3013 <https://univerpubl.com/index.php/synergy> <https://scholar.google.com/citations>.

35. Mirzaeva S. N. et al. Innovative Enrichment of Service Enterprises Based on the Location of the Regions of Uzbekistan //AMERICAN JOURNAL OF ECONOMICS AND BUSINESS MANAGEMENT.

36. Mamanova G. B., Sultonov S. A., Mirzaeva S. N. Improvement of Economic Mechanisms for State Support of Private Entrepreneurship (Samarkand Region) //Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences.

37. Nodirovna M. S., Mamasoliyevna K. C., Ugli S. J. U. The composition of the income of service workers and ways of its improvement (on the example of educational institutions) //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2022. – T. 12. – №. 4. – C. 213-218.

38. Nodirovna M. S. FOREIGN TO THE SECTORS OF ECONOMY OF UZBEKISTAN ATTRACTING INVESTMENTS. biogecko.co.nz